

VUITENA CAMPANYA D'EXCAVACIONS A LA CIUTAT ROMANA DE *LESERA* (LA MOLETA DELS FRARES, FORCALL-ELS PORTS)

La campanya de 2009, finançada per la Conselleria de Cultura i Esport de la Generalitat Valenciana i l'ajuntament de Forcall, s'ha desenvolupat entre els dies 1 i 20 de setembre. Gràcies a la construcció d'una pista en novembre de 2008, en aquesta campanya per primera vegada s'ha pogut accedir amb vehicles fins al sector NE de la Moleta i s'han pogut efectuar moviments de terra amb mitjans mecànics. Les actuacions han consistit en la continuació dels treballs començats l'any anterior en els sondeigs 6 i 8, en l'obertura d'un nou sondeig mecànic (núm. 9) situat al sud de la trinxera excavada a l'extrem nord de la terrassa central (fig. 1) i en la fotogrametria de la *domus* excavada en l'extrem nord de la plataforma superior. La hipòtesi sobre la qual es treballa situa el fòrum de la ciutat en aquesta terrassa, on l'indici més sòlid és la presència d'un mur de contenció de 70 m de longitud dividit en tres trams, dels quals els dos situats al nord i al sud són d'*opus caementicium* i el central presenta un parament d'*opus vittatum*. Els sondeigs oberts fins ara tenen com objectiu comprovar la possible existència de restes del complex forense i el seu estat de conservació.

SONDEIG 6

Es va obrir l'any 2008 en la zona central del mur de contenció de la terrassa central, amb unes dimensions de 7,5 x 2 m i disposat perpendicularment al mur d'*opus vittatum* en el seu costat oest, o siga, a l'interior d'aquesta terrassa. En aquella campanya es comprovà que aquest parament (UE 607) no recobria un nucli d'*opus caementicium*, sinó que era el mateix mur de contenció que estava adossat a les margues (UE 605) existents en aquesta terrassa que havien estat reta-

llades (Arasa, 2008). En la campanya de 2009 s'ha pogut comprovar que aquestes margues conservades en el costat est del sondeig no són estèrils, sinó que contenen ceràmiques fetes a mà que poden datar-se entre l'edat del Bronze i el període del Ferro Antic. Al mateix temps, s'ha vist que el paquet de terra fosca mesclada amb margues que apareix en la resta del sondeig cap a l'oest (UE 604), amb materials romans molts esmicolats i també ceràmiques a mà, amortitza una gran fossa excavada en les margues que s'estén en aquesta direcció cap a l'interior de la terrassa. Per davall d'aquesta aparegué una terra més fosca (UE 608) que no arribà a ser excavada en la seua totalitat, on es trobà a una profunditat aproximada de 1,50 m, en el costat oest del sondeig i a una distància de 5,8 m del mur de contenció, una cimentació (UE 609) de 1,20 m d'amplària, orientada NNW-SSE i per tant disposada paral·lelament al mur de contenció, bastida a l'interior d'una rasa (UE 610) i formada per dues alineacions de pedres sense treballar amb un reblit interior de pedres semblants i terra grisenca, entre les quals es trobà algun fragment de TS aretina (fig. 2).

La grossària i disposició d'aquesta cimentació, així com la confirmació del seu origen romà per les ceràmiques trobades, permeten plantejar la possibilitat que pertanyia als *fundamenta* d'algun edifici que formava part del complex forense. Encara que la distància que el separa del mur de *vittatum* sembla excessiva, podria tractar-se del pòrtic est de la plaça del fòrum. Aquesta interpretació és acord amb la hipòtesi d'una estructura tripartida d'aquest complex, on el tram central de *vittatum* del mur de contenció correspondria a una part d'aquest on la càrrega era menor per trobar-s'hi una estructura més lleugera com el pòrtic (Arasa, 2009). També el fet que la terrassa on se suposa podia estar emplaçat el fòrum

Fig. 1. Plànol topogràfic del sector nord de la Moleta amb la localització dels sondeigs on s'ha treballat en la campanya de 2009.

s'haja buidat abans de la construcció de l'edifici al qual pertany l'esmentada cimentació, pot considerar-se l'evidència que tota la zona fou sotmesa a una profunda preparació prèvia a l'erecció dels edificis que hi degué haver. D'altra banda, una datació entre els regnats d'August i Tiberi s'adequa amb la que pot suposar-se per a la monumentalització de la ciutat com a conseqüència de la concessió de l'estatut municipal en la segona meitat del regnat d'August. Finalment, cal destacar l'alt grau d'arrasament que presenten les estructures de caràcter monumental que existien en aquesta terrassa i que, cada vegada amb més probabilitats, podem atribuir al fòrum del municipi.

SONDEIG 8

Aquest sondeig es va obrir a l'interior d'una estructura parcialment descoberta en les excavacions realitzades per un grup d'aficionats l'any 1958 i situada al nord del mur

d'*opus caementicium* que divideix les terrasses central i inferior del sector NE de la Moleta. En la campanya del 2008 es van trobar dues inhumacions que mostraven la utilització d'aquesta zona com a necròpolis d'una alqueria andalusina,

Fig. 2. Cimentació trobada en el sondeig 6 (UE 609).

Fig. 3. Inhumació excavada en el sondeig 8 (UE 808).

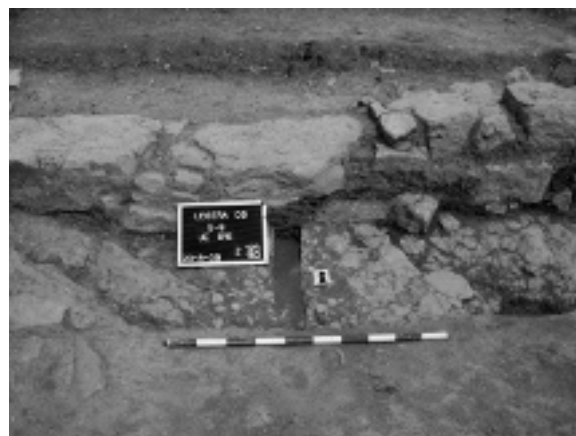

Fig. 4. Canalització d'*opus signinum* apareguda en el sondeig 8 (UE 816).

a la qual deuen pertànyer els abancaments descoberts en els sondeigs 1, 4 i 5 de la trinxera excavada en la zona nord de la terrassa central. Els esquelets estan orientats W-E, en posició decúbit lateral dret i miren cap al S-SE, el que suggereix la possibilitat que la necròpolis pugui datar-se en el període califal. Doncs bé, en aquesta campanya ha finalitzat l'extracció de les dues inhumacions descobertes l'any anterior (UUEE 802 i 803) i se n'han trobat dues més (UUEE 808 i 813), en part alterades per les excavacions de 1958 (fig. 3). Aquesta necròpolis amortitza una habitació romana orientada NNW-SSE de 4,20 m d'amplària i una llargària mínima de 4,6 m, de la qual són visibles les primeres fileres dels murs laterals i nord però no del que la tancaria pel costat sud. En el costat oest del mur nord aparegué el llindar d'una porta de 1,90 m de llum (UE 807). El seu interior es troba molt alterat i no conserva el paviment, que molt possiblement era de terra batuda i desaparegué amb l'enderrocament de l'edifici, l'espoli de materials i les remocions posteriors. Tant els materials ceràmics recuperats en el reblit de la rasa de cimentació del mur oest (UE 812), com els trobats en el nivell de reblit per a l'anivellament que hi ha per davall de la cota del paviment (UE 810), en ambdós casos amb fragments de TSA A, permeten datar la seua construcció en el segle II. D'altra banda, formant part d'aquest reblit es trobà un fragment informe de marbre blanc. Possiblement es tracta d'un edifici construït en una reforma que afectaria a les estructures d'una hipotètica primera fase d'època juli-clàudia.

Els treballs en aquest sondeig només pogueren arribar fins a la roca en una franja d'un metre d'amplària excavada a la vora del mur nord, on aparegué una petita canalització feta d'*opus signinum* (UE 816) que té 13 cm d'amplària i

s'assenta sobre aquella seguint el pendent en direcció sud. Té, doncs, la mateixa orientació que l'habitació, desapareix cap al nord per davall del llindar de la porta i està amortitzada per la seua construcció (fig. 4). Pel moment no és possible determinar-ne la funció ni fins a on arribava. Deu pertànyer a una primera fase d'ocupació d'aquesta zona que, segons un fragment de TS aretina trobat en el reblit del *specus*, pot datar-se en el segle I.

ALTRES TREBALLS

La construcció d'una pista que possibilita l'accés al sector NE de la plataforma inferior del jaciment ha permès comptar amb mitjans mecànics en aquesta campanya. D'aquesta manera s'ha emprat una màquina retroexcavadora per a l'inici dels treballs en un nou sondeig (núm. 9) de 5,5 x 2 m plantejat com una prolongació cap al sud de la trinxera de 17 x 2 m oberta a l'extrem nord de la terrassa central (sondeigs 1, 3, 4 i 5) entre els anys 2005 i 2008. El coneixement de l'estratigrafia d'aquesta zona gràcies a les anteriors excavacions manuals, que han permès comprovar com la roca es troba ací a una profunditat de 3,2 m de la superfície del bancal, feu possible l'extracció mecànica dels nivells superficials i agrícoles (UUEE 900, 901 i 902) i el corresponent a la colmatació posterior al desmantellament de les estructures de la ciutat romana (UE 903), tots constituïts per argiles i margues amb escasses pedres i materials arqueològics molt esmicolats. La terra extreta fou dipositada en els laterals del sondeig i revisada exhaustivament de manera manual per a la recuperació dels materials d'interès. Per raons de temps, no es pogué seguir amb l'excavació manual

d'aquest sondeig, que quedà així per a la pròxima campanya. De la mateixa manera, i aprofitant la presència de la màquina, es reblí la trinxera esmentada formada pels sondeigs 1, 3, 4 i 5, deixant el seu extrem sud en pendent per a facilitar l'accés al sondeig 9. També s'utilitzà la màquina per a llevar la terrera de l'excavació de 1958 situada a l'est del sondeig 8, amb la finalitat de facilitar els futurs treballs d'excavació en aquesta zona.

La darrera de les actuacions programades fou la fotogrametria de la *domus* excavada en l'extrem nord de la plataforma superior, realitzada per un equip de l'empresa Global Alacant dirigit pel topògraf J. Blasco, que ha fet possible la confecció d'un model en 3D. Amb la finalitat de facilitar la tasca dels topògrafs es procedí a la neteja de la terra i pedres caigudes des de la finalització de l'excavació. En el curs d'aquests treballs es realitzaren algunes comprovacions que han permès millorar la interpretació de la seqüència constructiva, amb la identificació d'una fase prèvia al condicionament de la terrassa rocosa i la construcció de la primera *domus* que pot estar relacionada amb un possible forn metal·lúrgic que es trobà directament sobre la roca.

FERRAN ARASA I GIL
Departament de Prehistòria i Arqueologia
Universitat de València

BIBLIOGRAFIA

- ARASA I GIL, F. (1987): *Lesera (La Moleta dels Frares, El Forcall). Estudi sobre la romanització a la comarca dels Ports*, Monografies de Prehistòria i Arqueologia Castellonenques, 2, Castelló de la Plana.
- ARASA I GIL, F. (2006): La ciutat romana de *Lesera*. Les excavacions de 2001-2005, *Miscel·lània en homenatge a José Eixarch Frasno*, V. M. Cardona Eixarch (Coord.), Vinaròs, 53-97.
- ARASA I GIL, F. (2007): Les excavacions a la ciutat romana de *Lesera* (Forcall, els Ports), *Saguntum. PLAV*, 39, 191-193.
- ARASA I GIL, F. (2008): Setena campanya d'excavacions a la ciutat romana de *Lesera* (La Moleta dels Frares, Forcall - Els Ports), *Saguntum. PLAV*, 40, 247-250.
- ARASA I GIL, F. (2009): *La ciutat romana de Lesera*, Ajuntament de Forcall, Vinaròs.